

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑΝ ΤΩΝ ΦΩΤΩΝ

Νυν γνωρίζω την εμήν αγέλην, σήμερον βλέπω σχήμα της εκκλησίας το σύνηθες, ηνίκα και των σαρκικών φροντίδων την ασχολίαν μισήσαντες, ακεραίω τω πληρώματι, προς την θεραπείαν του Θεού συνεδράμετε. Και στενοχωρεί μεν ο λαός τον οίκον, είσω των ιερών αδύτων γενόμενος, πληροί δε τον έξω χώρον εν τοις προτεμενίσμασιν, όσος ού χωρείται παρά των ένδον κατά την εικόνα των μελισσών' αι μεν γαρ ένδον εργάζονται, αι δε έξωθεν περιβομβούσι το σμήνος. Ούτως ουν ποείτε, ώ παιδες, και μη ποτέ ταύτην την σπουδήν απολίπητε! Ράθος γαρ ομολογώ πάσχειν ποιμαντικόν και βούλομαι, επί της υψηλής ταύτης καθήμενος σκοπιάς, κύκλω περί τους πρόποδας της κορυφής βλέπειν ηθροισμένον το ποιμνιον. Καν ούτω μοι συμβαίνη, προθυμίας τε εμπίπλαμαι θαυμαστής και κάμνω τον λόγον ηδέως, ως οι ποιμένες τα μέλη τα νόμια, όταν δε ετέρως έχη και την έξω πλάνην ήτε πλανώμενοι, ως υπόγουον επί της παρελθούσης Κυριακής πεποιήκατε, σχετλιάζω πολλά και την σιωπήν ασπάζομαι. Βουλεύομαι δε την ενθένδε φυγήν και ζητώ τον Ηλιού του προφήτου Κάρμηλον ή τινά πέτραν ασίκητον. Φίλον γαρ πώς τοις αθυμούσι το άμικτον και φιλέρημον. Νυν δε βλέπων υμάς συν αυτοίς τοις γένεσιν αθρόως πανηγυρίζοντας, υπομνησκόμαι λογίου προφητικού, ο πόρρωθεν Ησαΐας ανύμνησε την εύτεκνον του Χριστού και πολύπαιδα προαναφωνών εκκλησίαν: «τίνας», φησίν, «οΐδε; Ως νεφέλαι πέτονται και ως περιστραί συν νεοσσοίς επ' εμέ». Ου μην αλλά προς τούτω κακείνο: «στενός μοι ο τόπος, ποιήσόν μοι τόπον, ίνα κατοικήσω». Ταύτα γαρ η του Πνεύματος δύναμις εις την πολυάνθρωπον του Θεού Εκκλησίαν εθέσπισεν, ή χρόνος ύστερον έμελλεν απ' άκρων εις άκρα πληρώσειν την οικουμένην άπασαν.

Ήκε τοίνυν άγων και περικφέρων ο χρόνος μνήμην αγίων μυστηρίων καθαιρόντων τον άνθρωπον, ά και την δυσέκνιπτον αμαρτίαν απορρύπτει της ψυχής και του σώματος, επανάγει δε προς το εξ αρχής κάλλος, όπερ ο αριστοτέχνης Θεός εφ' ημίν διεπλάσατο. Και δια τούτο ο μύστης λαός, οι πεπειραμένοι των αγαθών της ημέρας ηθροίσθητε, επάγεσθε δε και τον άπειρον έτι οία πατέρες χρηστοί μελέτη και προσαγωγή οδηγούντες τους αμυήτους προς την τελείαν της ευσεβείας κατάληψιν. Εγώ δε αμφοτέρους συνήδομαι, τοις μεν τελεσθείσιν, ότι μεγάλην δωρεάν

επλουτήσατε, τοις δε αμυήτοις, ότι καλήν προσδοκίαν ελπίζετε άφεσιν ευθυνών, λύσιν δεσμών, οικείωσιν προς Θεόν, παρρησίαν ελευθέριον, αντί δουλικής ταπεινότητος ισοτιμίαν την προς αγγέλους. Ταύτα γαρ ημίν και εί τι τούτοκς ακόλουθον η του λουτρού χάρις εγγυάται και δίδωσιν. Διο, τας άλλας των Γραφών υποθέσεις ετέροις καιροίς αναθέμενοι, τω προκειμένω σκοπώ παραμείνωμεν τα οικεία και πρόσφορα τη εορτή δωροφορούντες εις δύναμιν· φίλον γαρ εκάστη πανηγύρει το ίδιον. Ούτω γάμον μεν ταις επιθαλαμίοις ωδαις δεξιούμεθα, πένθει δε τα νενομισμένα τοις επικηδείοις θρήνοις εισφέρομεν, εν πράγμασι σπουδαιολογούμεθα, εν ευωχίας λύομεν της ψυχής το πεπυκνωμένον και σύντονον, έκαστον δε καιρόν τηρούμεν των αλλοτριών ανεπιθόλωτον.

Εγεννήθη τοίνυν Χριστός προ ολίγων ημερών ο προ πάσης ουσίας αισθητής τε και νοητής γεννηθείς, βαπτίζεται σήμεραν παρά Ιωάννου, ίνα τον ερρυπωμένον αποκαθήρη, Πνεύμα δε άνωθεν αγάγη και άνθρωπον εις ουρανούς ανυψώση, ίνα ο πεσών διεγερθή και ο ρίψας κατασχυνθή (και μη θαυμάσης, ει τοσοούτον εγένετο τω Θεώ το καθ' ημάς περισπούδαστον), ίνα και αυτοουργήση του ανθρώπου την σωτηρίαν· μετά μερίμνης γαρ της του κακουργούντος επεβουλεύθημεν, μετά φροντίδος δε του δημιουργού σωζόμεθα. Και ο μεν μοχθηρός και βάσκανος κατά του γένους ημών την αμαρτίαν καμοτομών άξιον της εαυτού γνώμης προκάλυμμα τον όφιν εύρατο ο ακάθατος τω ομοίω επεισελθών, ο γήμος και χθόνιος την προαίρεσιν ενοικήσας τω ερπετώ, Χριστός δε ο την εκείνου πονηρίαν επανορθών τέλειον αναλαμβάνει τον άνθρωπον και σώζει τον άνθρωπον και γίνεται πάντων ημών τύπος και χαρακτήρ, ίν' εκάστης πράξεως αγίαση την απαρχήν και τον ζήλον της παραδόσεως αναμφίβολον καταλίπη τοις δούλοις. Βάπτισμα τοίνυν εστίν αμαρτιών κάθαρσις, άφεσις πλημμελημάτων, ανακατισμού και αναγεννήσεως αιτία, αναγέννησιν δε νόησον εννοία θεωρουμένην, οφθαλμοίς ου βλεπομένην· ου γαρ όντως κατά τον Εβραϊόν Νικόδημον και την εκείνου παχυτέραν διάνοιαν τον πρεσβύτεν εναλλάξομεν εις παιδίον ούτε τον ρυσόν πεπολωμένον εις απαλόν και νέον μετασκευάσομεν ή πάλιν εις την γαστέρα της μητρός τον άνθρωπον απανάξομεν, αλλά τον κατεστιγμένον ταις αμαρτίαις και κακοίς επιπηδεύμασιν εμπалаκωθέντα χάρπι βασιλική επανάγομεν εις το του βρέφους ανεύθυνον. Ως γαρ το ευθύτοκον παιδίον ελεύθερόν εστίν εγκλημάτων και τιμωριών, ούτω και ο της αναγεννήσεως παις ουκ έχει περί τίνος απολογήσεται βασιλική δωρεά των ευθυνών αφεθείς. Ταύτην δε την ευεργεσίαν ου το ύδωρ χαρίζεται (ήν γαρ αν πάσης της κτίσεως υψηλότερον), αλλά Θεού πρόσταγμα και η του Πνεύματος επκροίτησις

μυστικῶς ερχομένη προς την ημετέραν ελευθερίαν, ὕδωρ δε υπηρετεῖ προς ἐνδειξιν της καθάρσεως. Επειδὴ γὰρ εἰώθαμεν ρύπω και βορβόρω το σῶμα καθυβρισθέν ὕδατι νίπτοντες καθαρὸν ἀποφαίνειν, δια τοῦτο και ἐπὶ της μυστικῆς πράξεως αὐτὸ προσλαμβάνομεν τῷ αἰσθητῷ πράγματι την ἀσώματον δηλοῦντες λαμπρότητα. Μάλλον δε, εἰ δοκεῖ, και λεπτότερον προσκαρτερήσωμεν τη περὶ του λουτροῦ ζητήσει οἶον ἐκ πηγῆς τινὸς ἀρξάμενοι του γραφικοῦ παραγγέλματος.

«Ἐάν μη τις γεννηθῆ», φησὶν, «ἐξ ὕδατος και Πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς την βασιλείαν του Θεοῦ». Δια τί τα δύο και οὐχὶ μόνον το Πνεῦμα αὐταρκες ἐνομίσθη προς την συμπλήρωσιν του βαπτίσματος; Σύνθετος ο ἄνθρωπος και οὐχ ἀπλούς, ὡς ἀκριβῶς ἐπιστάμεθα, και δια τοῦτο τῷ διπλῷ και συνεζευγμένῳ τα συγγενῆ και ὅμοια φάρμακα προς θεραπείαν ἀπεκληρώθη, σῶματι μὲν τῷ φαινόμενῳ ὕδωρ το αἰσθητόν, ψυχῇ δε τη ἀοράτῳ Πνεῦμα το ἀφανές πίστει καλούμενον, ἀρρήτως παραγινόμενον. «Το γὰρ Πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ και την φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις, ἀλλ' οὐκ οἶδας πόθεν ἔρχεται και που υπάγει». Εὐλογεῖ το σῶμα το βαπτιζόμενον και το ὕδωρ το βαπτίζον. Διὸ μη καταφρονήσης του θεοῦ λουτροῦ μηδὲ ὡς κοινόν αὐτὸ ἐξευτελίσης δια την χρῆσιν του ὕδατος· το γὰρ ἐνεργοῦν μέγα και ἀπ' ἐκείνου θαυμαστά γίνεται τα τελούμενα. Επεὶ και το θυσιαστήριον τοῦτο το ἅγιον, ὃ παρεστήκαμεν, λίθος ἐστὶ κατὰ την φύσιν κοινός οὐδὲν διαφέρων των ἄλλων πλακῶν, αἱ τους τοίχους ἡμῶν ἐπικοσμοῦσι και καλλωπίζουσι τα ἐδάφη, ἐπειδὴ δε καθιερώθη τη του Θεοῦ θεραπεία και την εὐλογίαν ἐδέξατο, ἐστὶ τράπεζα ἁγία, θυσιαστήριον ἀχραντον οὐκέτι παρὰ πάντων ψηλαφώμενον, ἀλλὰ μόνων των ἱερέων και τούτων εὐλαβουμένων. Ο ἄρτος πάλιν ἄρτος ἐστὶ τέως κοινός, ἀλλ' ὅταν αὐτόν το μυστήριον ἱερουργήσῃ, σῶμα Χριστοῦ λέγεται τε και γίνεται. Οὕτω το μυστικόν ἔλαιον, οὕτως ο οἶνος, ολίτου τινὸς ἀξια ὄντα προ της εὐλογίας, μετὰ τον ἁγιασμόν τον παρὰ του Πνεύματος ἐκάτερον αὐτῶν ἐνεργεῖ διαφόρως.

Ἡ δε αὐτὴ δε του λόγου δύναμις και τον ἱερέα ποιεῖ σεμνόν και τίμιον τη κανότητι της εὐλογίας της προς τους πολλούς κοινότητος χωριζόμενον· χθες γὰρ και πρώην εἰς υπάρχων των πολλῶν και του δήμου ἀθρόον ἀποδείκνυται καθηγεμῶν, πρόεδρος, διδάσκαλος εὐσεβείας, μυστηρίων λανθανόντων μυσταγωγός· και ταῦτα ποιεῖ μηδὲν του σώματος ἢ της μορφῆς ἀμεκφθεῖς, ἀλλ' υπάρχων κατὰ το φαινόμενον ἐκεῖνος ος ἦν, ἀοράτῳ δε τμὶ δυνάμει και χάριτι την ἀόρατον ψυχὴν μεταμορφωθείς προς το βέλτιον. Και οὕτως ἐπὶ πολλά των πραγμάτων φέρων τον νουν εὐκαταφρόνητα μὲν ὄψει τα φαινόμενα, μεγάλα δε τα ἀπ' ἐκείνων τελούμενα, μάλιστα

όταν εκ της παλαιάς ιστορίας αναλέξη τα συγγενή του ζητουμένου και όμοια. Του Μωϋσέως η ράβδος ράβδος ήν καρυΐνη, και τι γαρ άλλο ή ξύλον κοινόν, ό πάσα χειρ κόπτει και φέρει, ρυθμίζει τε προς το δοκούν και τω πυρί κατ' εξουσίαν δίδωσιν; Ηνίκα δε ο Θεός ηθέλησεν επιτελέσαι δί εκείνης τα υψηλά και λόγου κρείπτονα θαύματα, μετεβάλλετο το ξύλον εις όφιν' και πάλιν ετέρωθι τύπτον τα ύδατα ποτέ μεν αίμα το ύδωρ εποίει, ποτέ δε βατράχων γονήν ανέβλυζεν' και πάλιν την θάλατταν έτεμνε μέχρι βυθών διακοπτομένην και μη συρρέουσιν. Ομοίως ενός των προφητών μηλωτή, αιγός ούσα δέρμα, λόγον της οικουμένης τον Ελισαίον ειργάσατο. Το δε του σταυρού ξύλον πάσιν ανθρώποις εστί σωτήριον, μέρος αν, ως ακούω, συκομορέας ευκαταφρονήτου φυτού και των πολλών ατιμοτέρου. Και θάμνος βάτου τω Μωϋσει τα θεοφάνια έδειξε, και του Ελισαίου τα λείψανα νεκρόν ανέστησε, και πηλός τον τυφλόν τον εκ κοιλίας εφώτισε' και ταύτα πάντα ύλαι τυγχάνοντα άψυχοι και αναίσθητοι τοις μεγάλοις θαύμασιν εμεσίτευσαν την του Θεού δεξάμενα δύναμιν. Κατά δε την ομοίαν ακολουθίαν των λογισμών και το ύδωρ ουδέν άλλο τυγχάνον ή ύδωρ ανακαινίζει τον άνθρωπον εις την νοητήν αναγέννησιν της άνωθεν χάριτος ευλογούσης αυτό.

Εάν δε μοι πάλιν διστάζων τις και αμφιβάλλων πράγματα παρέχη συνεχώς ερωτών και διαπυθνανόμενος, Πώς ύδωρ αναγεννά και η επ' εκείνω τελουμένη μυσταγωγία, λέξω προς αυτόν δικαιοτάτα' Στήσόν μοι τον τρόπον της γεννήσεως της κατά σάρκα, καγώ σοι διηγήσομαι της κατά ψυχήν παλιγγενεσίας την δύναμιν. Ερείς τυχόν ως τινα λόγον αποδιδούς' Σπέρματος απία ποιεί τον άνθρωπον. Αντάκουε τοίνυν και παρ' ημών, ως ύδωρ ευλογούμενον καθαίρει και φωτίζει τον άνθρωπον. Αν δε μοι πάλιν ανθυποκρούσης το πώς, αντιβοήσομαί σοι σφοδρότερον' Πώς η υγρά και άμορφος ουσία άνθρωπος γίνεται; Και κατά πάσης της κτίσεως ούτως ο λόγος προβαίνων εφ' εκάστω πράγματι γυμνασθήσεται' πώς ουρανός; Πώς γη; Πώς θάλασσα; Πώς τα καθέκαστον; Πανταχού γαρ ο λογισμός των ανθρώπων απορών προς την εύρεσιν προς ταύτην καταφεύγει την συλλαβήν ως προς καθέδραν οι τω βαδίζεσιν αδύνατοι. Και ίνα συνελών είπω, πανταχού η του Θεού δύναμις και ενέργεια ακατάληπτός εστί και ατεχνολόγητος, υφιστώσα μεν ευκόλως άπερ αν εθέλη, την δε λεπτομερή γνώσιν της ενέργειας ημίν αποκρύψασα. Διο και ο μακάριος Δαβίδ, επιστήσας ποτέ τον νουν τη μεγαλοπρεπεία της κτίσεως και θαύματος απόρου πληρωθείς την ψυχήν, εκείνο το παρά πάντων αδόμενον απεφθέγγετο. «Ως εμεγαλύνθη τα έργα σου, Κύριε, πάντα εν σοφία εποίησας». Την μεν γαρ σοφίαν ενενόησε, την δε τέχνην της σοφίας ουχ εύρεν.

Καταλιπόντες τοίνυν τον υπέρ δύναμιν ανθρωπικήν πολυπραγμονείν εκείνο μάλλον ζητήσωμεν, ό και μερικήν υποφαίνει κατάληψιν· τίνος ένεκεν δί ύδατος η κάθαρσις και προς ποίαν χρείαν αι τρεις καταδύσεις παραλαμβάνονται; Ο τοίνυν και οι πατέρες εδίδαξαν και ο ημέτερος νους συντιθέμενος κατεδέξατο, τούτο τυγχάνει. Τέσσαρα στοιχεία πάσι καν σιωπηθή τα ονόματα, ει δε προσήκε δια τους απλουστέρους και τας προσηγορίας ειπείν· πυρ και αήρ, γη και ύδωρ. Ο τοίνυν Θεός ημών και σωτήρ την υπέρ ημών οικονομίαν πληρών το τέταρτον τούτων υπήλθε την γην, ίν' εκείθεν την ζωήν ανατείλη· ημείς δε το βάπτισμα παραλαμβάνοντες εις μίμησιν του Κυρίου και διδασκάλου και καθηγεμόνος ημών εις γην μεν ου θαπτόμεθα (αύτη γαρ του νεκρωθέντος παντελώς σώματος γίνεται σκέπη την ασθένειαν και φθοράν της φύσεως ημών περιστέλλουσα), επί δε το συγγενές της γης στοιχείον το ύδωρ ερχόμενοι εκείνω εαυτούς εγκρύπτομεν ως ο Σωτήρ τη γη και τρίτον τούτο ποιήσαντες την τριήμερον εαυτοίς της αναστάσεως χάριν εξεικονίζομεν· και ταύτα ποιούμεν ου σιωπή παραλαμβάνοντες το μυστήριον, αλλά των τριών αγίων υποστάσεων επιλεγομένων ημίν, εις ας επιστεύσαμεν, εφ' αίς και ελπίζομεν, εξ ών ημίν και το νυν είναι και το πάλιν έσεσθαι περιγίνεται.

Τάχα δυσχεραίνεις ο προς την δόξαν του Πνεύματος τολμηρώς μαχόμενος και ζηλοτυπείς τον Παράκλητον του σεβάσματος, ώ παρά των ευσεβών σέβεται· καταλιπόν δε εμοί συμπλέκεσθαι αντίστηθι τας του Κυρίου φωναίς, ει δύνασαι, αι την επίκλησιν του βαπτίσματος τοις ανθρώποις ενομοθέτησαν. Τι δε φησί το του Δεσπότου παράγγελμα; «Βαπτίζοντες αυτούς εις το όνομα του Πατρός και του Υιού και του αγίου Πνεύματος». Πώς «εις το όνομα του Πατρός»; Επειδή αρχή των πάντων. Πώς «εις το Πνεύμα το άγιον»; Επειδή τελειωτικόν των πάντων. Υποκύπτομεν ουν Πατρί, ίνα αγιασθώμεν· υποκύπτομεν και Υιώ, ίνα αυτό τούτο γένηται· υποκύπτομεν και αγίω Πνεύματι, ίνα τούτο γενώμεθα όπερ εκείνό εστί και λέγεται. Ουκ έστι του αγιασμού διαφορά ως πλέον του Πατρός αγιάζοντος, έλαττον δε του Υιού, ήττον δε των δύο του αγίου Πνεύματος. Δια τί ουν τας τρεις υποστάσεις κατακερματίζειν εις διαφόρους φύσεις και τρεις εργάζη θεούς ανομοίους αλλήλων, μίαν παρά πάντων και την αύτην χάριν δεχόμενος;

Επειδή δε τα υποδείγματα εμψυχότερον αεί προς τους ακούοντας τον λόγον εργάζεται, εικόνι βούλομαι παιδεύσαι των βλασφημούντων την γνώμην εκ των γηίνων και ταπεινών σαφηνίζων τα μεγάλα και καθ' αίσθησιν μη βλεπόμενα. Ει γαρ σοι συνέβη συμφοράν αιχμαλωσίας υπομείναντι είναι παρά τοις πολεμίοις, δουλεύειν δε και ταλαιπωρείσθαι και στένειν την παλαιάν ελευθερίαν ήν είχες, αθρόον δε τινές

γνώριμοι και πολίται εν τη χώρα των σων δεσποτών και τυράννων γενόμενοι ηλευθέρωσάν σε της επικειμένης ανάγκης λύτρα δόντες ίσης και την δαπάνην των χρημάτων εξ ίσομοιρίας προς εαυτούς διελόμενοι, άρα της χάριτος εκείνης τυχών ουκ αν ομοίως τους τρεις ως ευεργέτας εώρας και των λύτρων την αμοιβήν εις ίσομοιρίας εισέφερες κομής υπέρ σου και της σπουδής και της δαπάνης γεγεννημένης, αν περ δίκαιος υπάρχεις της ευεργεσίας κρητής;

Και ταύτα μεν όσον εν υποδείγμασιν ου γαρ νυν ημίν σκοπός τον της πίστεως απευθύνειν λόγον, προς δε τον ενεστώτα καιρόν και την προκειμένην υπόθεσιν αναδράμωμεν. Ευρίσκω γαρ ότι την του βαπτίσματος χάριν ου τα μετά τον σταυρόν εκήρυξεν ευαγγέλια, αλλά και προ της ενανθρωπήσεως του Κυρίου πανταχού η Παλαιά Γραφή της παλιγγενεσίας ημών προετύπωσε την εικόνα, ου τηλαυγώς την μορφήν εμφανίζουσα, ανίγμασι δε του Θεού την φιλανθρωπίαν προϋποφαινούσα. Και ως ο αμνός προεκηρύττετο και ο σταυρός προεφητεύετο, ούτω και το βάπτισμα πρακτικώς και λογικώς εμηνύετο. Αναμνήσωμεν δε τους φιλοκάλους των τύπων απαπεί γαρ ο της εορτής καιρός ως αναγκαίαν την μνήμην.

Η Άγαρ η παιδίσκη του Αβραάμ, ήν και Παύλος αλληγορεί προς Γαλάτας διαλεγόμενος, εκπεμφθείσα της οικίας του Κυρίου δια την οργήν της Σάρρας (χαλεπόν γαρ ταις νομίμοις γυναξίν υποπτευομένη δούλη προς τον δεπότην) έρημος εφέρετο προς έρημον γην υπομάζιον έχουσα βρέφος τον Ισμαήλ. Επειδή δε εν απορία των αναγκαίων γέγονεν, αυτή τε εγγύς ήλθε θανάτου και προ γε αυτής το παιδίον (το γαρ ον εν τω ασκώ ύδωρ εδαπανήθη, επει μηδέν οίόν τε την συναγωγήν αυτάρκειαν έχειν ζωής την τέως εν τοις τύποις διάγουσαν της αενάου πηγής), άγγελος εκ το παραδόξου φαίνεται και δείκνυσιν αυτή φρέαρ ύδατος ζώντος, κακειθεν υδρευσαμένη σώζει τον Ισμαήλ. Όρα τοίνυν τύπον μυστικόν, όπως ευθύς εξ αρχής δι' ύδατος ζώντος τω απολλυμένω η σωτηρία ου πρότερον όντος, αλλά δι' αγγέλου κατά χάριν δοθέντος.

Χρόνοις δε ύστερον πάλιν γάμοις έδει καταζευχθήναι τον Ισαάκ, δι' ον και ο Ισμαήλ συν τη μητρί της πατρικής εστίας ηλάθη. Αποσταλείς δε ο οικέτης του Αβραάμ προμνήστωρ, ώστε τω κυρίω νυμφεύσασθαι, ευρίσκει την Ρεβέκκαν επί του φρέατος, και γάμος ο μέλλων ποιείν το γένος Χριστού εφ' ύδατος έλαβε την αρχήν και την πρώτην συνθήκην. Ου μην αλλά και αυτός ο Ισαάκ, ηνίκα ταις αγέλαις εφεστήκει, πανταχού της ερημίας ώρυσσε φρέατα, άπερ ενέφραττον και κατεχώννουον οι αλλόφυλοι εις τύπον των εις ύστερον ασεβών, όσοι την του

βαπτίσματος χάριν εκώλυον και ανεστόμουν ζυγομαχούντες προς την αλήθειαν· ἀλλ' ὁμως οι μάρτυρες και οι ιερείς φρεωρυχούντες ενίκησαν και πάσαν την οικουμένην του βαπτίσματος δῶρον επέκλυσεν.

«Κατά την αυτήν δε του λόγου δύναμιν σπεύδων και ο Ιακώβ επί μνηστειάν αδοκῆτως επί του φρέατος συνήντησε τη Ραχήλ. Επέκεπο δε λίθος μέγας τω φρέατι, ὄν πλήθος ποιμένων συνιόν απεκύλιον, εἰθ' οὕτως εαυτοῖς και τοῖς προβάτοῖς υδρεύοντο, ο δε Ιακώβ μόνος αποκυλῖει τον λίθον και ποτίζει της μνηστῆς τα πρόβατα. Αἶνιγμα οἶμαι το πράγμα και σκιά του μέλλοντος. Τίς γαρ ο επικείμενος λίθος ἢ αὐτός ο Χριστός, περί ου φησὶν Ησαΐας, «και εμβαλῶ εἰς τα θεμέλια Σιών λίθον πολυτελή, ἐντιμον, εκλεκτόν», και Δανιήλ ομοίως, «ετμήθη λίθος ἀνευ χειρός, τουτέστιν εγεννήθη Χριστός ἀνευ ἀνδρός»; Ως γαρ καινόν εστί και παράδοξον λίθον πέτρας απομηθῆναι ἀνευ λιθοτόμου και οργάνων λιθουργικῶν, οὕτω παντός επέκενα θαύματος ἐξ ανυμφεύτου παρθένου τόκον οφθῆναι. Επέκεπο τοῖνυν τω φρέατι ο λίθος ο νοητός Χριστός κρύπτων ἐν βάθει και μυστηρίῳ το της παλιγγενεσίας λουτρόν, ἐτι χρόνου πολλοῦ δεόμενον εἰς αποκάλυψιν ὡς σχοιῖου μακροῦ· ουδεὶς δε τον λίθον απεκύλισεν εἰ μη Ισραήλ, ος εστί νους ορών Θεόν. Αλλά και ανιμάται το ὕδωρ και ποτίζει τα πρόβατα της Ραχήλ, τουτέστι, μυστήριον κεκρυμμένον αποκαλύψας, δίδωσι ζωτικόν ὕδωρ τη αγέλη της Εκκλησίας. Και το των τριῶν ράβδων του Ιακώβ πρόσθεσ'· ἀφ' ου γαρ αι τρεις ράβδοι τη πηγῆ παρετέθησαν, ἐκτοτε ο Λάβαν ο πολύθεος πένης εγένετο, πλούσιος δε και πολύαρνος Ιακώβ. Αλληγορηθῆτω δε ο Λάβαν εἰς τον διάβολον και ο Ιακώβ εἰς τον Χριστόν· μετὰ γαρ το βάπτισμα Χριστός πάσαν ἤρε την αγέλην του Σατανά και αὐτός ἐπλούτησεν.

«Μωϋσῆς δε ο μέγας βρέφος υπάρχων ἀστεῖον και υπομάζιον υποπεσῶν τη κονή και σκυθρωπή ψήφω, ἦν ο σκληρός Φαραώ κατὰ των βρεφῶν των ἀρρένων ἐξήνεγκεν, ἐξετέθη προς ταις ὄχθαις του ποταμοῦ ου γυμνός, ἀλλ' ἐμβληθεὶς λάρνακι (ἐδει γαρ εἶναι τυπικῶς τον νόμον ἐν κιβωτῷ), ἐγγύς δε κατετέθη του ὕδατος· γειπνία γαρ ο νόμος τη χάριτι και τα ἐφήμερα των Εβραίων ραντίσματα, α μικρόν ὕστερον ἐμελλε τω τελείῳ και θαυμαστῷ βαπτίσματι καλυφθῆσεσθαι. Ως δε Παῦλω τω θεσπεσίῳ δοκεῖ και ο λαός αὐτός την Ερυθράν περαικθεὶς θάλασσαν την ἐξ ὕδατος σωτηρίαν εὐηγγελίζετο· παρήλθεν ο λαός, και βασιλεύς ο Αἰγύπιος μετὰ της στρατιάς ἐβυθίσθη, και το μυστήριον δια των ἐργῶν προεφητεύετο. Και νυν γαρ ἡνῖκα ἀν ο λαός ἐν τω της παλιγγενεσίας ὕδατι γένηται φεύγων την Αἴγυπτον την μοχθηρὰν ἀμαρτίαν, αὐτός μεν ἐλευθεροῦται και σώζεται, ο δε διάβολος μετὰ των

ιδίων υπηρετών (λέγω δη των πνευμάτων της πονηρίας) αποπνίγεται τη λύπη και φθείρεται συμφοράν ιδίαν την των ανθρώπων σωτηρίαν ηγούμενος.

Ικανά μεν ουν και ταύτα εις βεβαίωσιν της προκειμένης πραγματείας ημίν, ως εδιδάχθημεν ο των Εβραίων λαός και την μοχθηρίαν διανύσας της ερήμου περιόδου ου πρότερον την γην της επαγγελίας απέλαβε, πριν οδητούντος Ιησού και την ζωήν αυτώ κυβερνώντος και κατευθύνοντος εις τον Ιορδάνην επερακώθη. Ιησούς δε τους δώδεκα λίθους αποθέμενος εν τω ρεύματι πρόδηλός εστίν, ότι τους δώδεκα μαθητάς τους υπηρέτας του βαπτίσματος προηυτρέπιζεν. Η δε θαυμαστή ιερουργία και πάντα νουν ανθρώπων υπερβαίνουσα του Θεοβίτου του γέροντος τίποτε άλλο ή πρακτικώς προμηνύει την εις Πατέρα και Υιόν και άγιον Πνεύμα πίστιν και απολύτρωσιν; Επειδή γαρ άπας ο των Εβραίων λαός την πατρώαν πατήσας ευσεβειαν εις την πολύθεον πλάνην εξέπεσε και ο βασιλεύς Αχαάβ παρά της ειδωλολατρίας επαίξετο κακήν του βίου κοινωνόν και παμμίαιρον της ασεβείας έχων διδάσκαλον την δυσώνυμον Ιεζάβελ, πλησθείς ο προφήτης της πνευματικής χάριτος ελθών δε εις συντυχίαν τω Αχαάβ υπό μάρτυρι τω βασιλεί και παντί τω λαώ τοις της Βάαλ ιερεύσιν αντικατέστη προς αγώνα θαυμαστόν και εξαίσιον και προβαλλόμενος αυτοίς το χωρίς πυρός ιερουργήσαι τον βουν, καταγελάστους έδειξε και αθλίους μάτην ευχομένους και κράζοντας τοις ουκοίσι θεοίς. Τέλος επικαλεσάμενος αυτός τον ίδιον και αληθινόν Θεόν υπερβολαίς πλείοσι και προσθήκαις θαυμαστώς εξετέλεσε το προβληθέν αγώνισμα ου γαρ απλώς ευξάμενος ήγαγε το πυρ εξ ουρανού κατά των ξύλων ξηρών υπάρχόντων, αλλά τοις υπηρέταις εγκελευσάμενος και προστάξας ύδωρ κομίσαι πολύ, τρίτον δε των σχιδάκων καταχέας τους αμφορίσκους ευχή το πυρ ανήψεν εξ ύδατος, ίνα, εκ της φυσικής των στοιχείων εναντιότητος εκ του παραδόξου συνδραμόντων εις φιλίαν και συνεργίαν, μετά πολλής υπερβολής του ίδιου Θεού την δύναμιν επιδειξεται.

Ταύτα μεν ο Ηλιας σαφώς την εξ ύστερον μέλλουσαν τελείσθαι του βαπτίσματος μυσταγωγίαν δια της θαυμαστής εκείνης ιερουργίας ημίν προανεφώνησεν ουδατι γαρ ανήφθη το πυρ τρίτον επαντληθέντι, ώστε δηλούσθαι ότι, όπου ύδωρ το μυστικόν, εκεί και Πνεύμα το ζωπυρούν το θερμόν, το πυροειδές, το τους ασεβείς καίον και τους πιστούς φωτίζον. Ου μην αλλά και ο τούτου μαθητής Ελισαίος ελθόντος προς αυτόν ικέτου Ναιμάν του Σύρου, του την λέπραν νοσήσαντος, λούσας εν τω Ιορδάνη καθαίρει τον άρρωστον και τη γενική χρήσει του ύδατος και τω ιδίω του ποταμού βαπτίσματι σαφώς προϋποφαίνων το μέλλον ουμόνος γαρ Ιορδάνης ποταμών εν εαυτώ δεξάμενος του αγιασμού και της ευλογίας την απαρχήν ώσπερ εκ τινός πηγής του ίδιου τύπου τω κόσμω παντί την του

βαπτίσματος επωχέτευσε χάριν. Ταύτα μεν ουν ενεργά και πρακτικά μηνύματα της δια του λουτρού παλιγγενεσίας.

Κατιδωμεν δε λοιπόν τας δια λόγων και φωνών προφητείας. Ο μεν ουν Ησαΐας κέκραγε λέγων, «λούσασθε, καθαροί γένεσθε, αφέλετε τας πονηρίας από των ψυχών υμών», ο δε Δαβίδ, «προσέλθετε προς αυτόν και φωτίσθητε και τα πρόσωπα υμών ου μη καισχυνθή». Ιεζεκιήλ δε των δύο σαφέστερον κα λευκότερον γράφων υπισχνείται την καλήν επαγγελίαν· «και ρανώ εφ' υμάς καθαρόν ύδωρ και καθαρισθήσεσθε από πασών των ακαθαρσιών υμών κα από πάντων των ειδώλων υμών καθαρώ υμίν και αφελώ την καρδίαν την λιθίνην εκ της σαρκός υμών και δώσω υμίν καρδίαν σαρκίνην και το Πνεύμά μου δώσω εν υμίν». Εναργέστατα δε και ο Ζαχαρίας τον τε Ιησουν προφητεύει τον ενδεδυμένον το ρυπαρόν μάτιον την δουλικήν και ημετέραν σάρκα, εκδύων δε αυτόν της σκυθρωπής εσθήτος κοσμεί τη καθαρά και λαμπούση στολή διδάσκων ημάς δια του εικονικού υποδείγματος, ότι δη εν τω βαπτίσματι του Ιησού πάντες ημείς, εκδυόμενοι τας αμαρτίας ως χιτώνα πτωχικόν τε και πολυκόλλητον, τον ιερόν και κάλλιστον τον της παλιγγενεσίας μετενδυόμεθα.

Πού δε θήσομεν κακείνο του Ησαΐου το λόγιον το προς την έρημον κράζον, «ευφράνθητι έρημος διψώσα, αγαλλιάσθω έρημος και ανθείτω ως κρίνον, και εξανθήσει και αγαλλιάσεται τα έρημα του Ιορδάνου»; Πρόδηλον γαρ ως ου τόπος απύχοις και αναισθήτοις την ευφροσύνην ευαγγελίζεται, αλλά τροπολογεί δια της ερήμου την αυχμώδη ψυχήν και ακόσμητον, ώσπερ δη και ο Δαβίδ όταν λέγη, «η ψυχή μου ως γη άνυδρός σο», και πάλιν, «εδίψησεν η ψυχή μου προς τον Θεόν τον ισχυρόν τον ζώντα». Και αύθις εν ευαγγελίσις ο Κύριος· «εάν τις διψά, ερχέσθω προς με και πινέτω», και προς την Σαμαρίτην, «πας ο πίνων εκ του ύδατος τούτου διψήσει πάλιν, ος δ' αν πίη εκ του ύδατος ου εγώ δώσω αυτώ, ου μη διψήσει εις τον αιώνα». Και η τιμή δε του Καρμήλου διδοται τη ψυχή τη εχούση την ομοίωσιν προς την έρημον, τουτέστιν η δια του Πνεύματος χάρις. Επειδή γαρ Ηλίας μεν ώκει οτην Κάρμηλον (ονομαστόν δε το όρος εγένετο δια την του εποικούντος αρετήν και σοϊδιμον), ο δε γε Ιωάννης ο βαπτιστής εν τω Πνεύματι Ηλίου διαλάμπων τον Ιορδάνην ηγίαζε, δια τούτο ο προφήτης εθέσπιζε την τιμήν του Καρμήλου τω ποταμώ δοθήσεσθαι.

Και την δόξαν δε του Λιβάνου εκ της παραβολής των υψηλών δένδρων επί τον ποταμόν μετήνεγκεν· ως γαρ εκείνος ο Λίβανος ικανήν έχει θαύματος αφορμήν

αυτά τα δένδρα, α φύει και τρέφει, ούτως ο Ιορδάνης δοξάζεται ανθρώπους αναγεννών και φυτεύων εν τω του Θεού παραδείσω, ών κατά την ψαλμικήν φωνήν ανθούντων αεί και τας αρεταίς κομώντων το μεν φύλλον ουκ απορρυήσεται, τον δε καρπόν εν καιρώ δεξάμενος ο Θεός ευφρανθήσεται ως αγαθός φυτοκόμος τοις ιδίοις έργοις επαγαλλόμενος. Ο δε θεσπέσιος Δαβίδ και την φωνήν προφητεύων, ήν εξ ουρανών ο Πατήρ επαφήκε τω Υώ βαπτιζομένω, ίνα προς το φυσικόν της θεότητος αξίωμα τους ακούοντας οδηγήση προς την αισθητήν τέως την κατά τον άνθρωπον ευτέλειαν βλέποντας, ενέγραψεν εκείνο τη βίβλω το, «φωνή Κυρίου επί των υδάτων, φωνή Κυρίου εν μεγαλοπρεπεία». Αλλά τας μεν εκ των θείων Γραφών μαρτυρίας μέχρι τούτου παυστέον· χωρήσοι γαρ ο λόγος εις άπειρον, εί τις βουλευθή τα καθέκαστον εκλέγω ενί παραθέσθαι βιβλίω.

Υμείς δε πάντες, όσοι τω δώρω της παλιγγενεσίας εγκαλλωπιζεσθε και καύχημα φέρετε ανακαινισμόν τον σωτήριον, δεξατέ μοι μετά την μυστικήν χάριν την των τρόπων εναλλαγήν και της επί το κρείττον μετακοσμήσεως την διαφθοράν τη καθαρότητι της πολιτείας γνωρίσατε· των μεν γαρ υποπιπτόντων τοις οφθαλμοίς ουδέν αλλοιούται, οι δε του σώματος χαρακτήρες μένουσιν αμετάβλητοι και η της ορωμένης φύσεως διάπλασις ουκ αμείβεται, χρεία δε πάντως τινός εναργούς αποδείξεως, δί ής επιγνωσόμεθα τον αρτίτοκον άνθρωπον συμβόλοις τισί φανεροίς τον νέον από του παλαιού διακρίνοντες. Ταύτα δε οίμαι τυγχάνειν τα κατά πρόθεσιν της ψυχής κινήματα, αφ' ών εαυτήν χωρίζουσα της παλαιάς συνηθείας, νεωτέραν δε τέμνουσα της πολιτείας οδόν διδάξει σαφώς τους γνωρίμους, ως άλλη τις εξ άλλης γεγένηται ουθέν της παλαιάς κακίας εφελκομένη γνώρισμα. Έστι δε ούτος της μεταποιήσεως ο τρόπος, αν μοι πεισθέντες τον λόγον ως νόμον φυλάξητε· ήν ο προ του βαπτίσματος άνθρωπος ακόλαστος, πλεονέκτης, άρπαξ των αλλοτρίων, λοιδορος, συκοφάντης και ει τι τούτοις όμοιον και ακόλουθον. Γενέσθω νυν κόσμιος, σώφρων, αρκούμενος τοις ιδίοις και εκ τούτων τοις εν πενία μεταδιδούς, φιλαλήθης, τιμητικός, ευπροσήγορος, πάσαν απλώς επανουμένην πράξιν ασκών· ως γαρ τω φωτί το σκότος λύεται και αφανίζεται το μέλαν επιχρωσθείσης λευκότητος, ούτω και ο παλιός άνθρωπος τοις της δικαιοσύνης έργοις επικοσμηθείς αφανίζεται. Οράς όπως και ο Ζακχαίος τη μεταβολή του βίου τον τελώνην απέκτεινε προς μεν τους ζημωθέντας αδικώς τετραπλήν επανάγων την απόδοσιν, εμέρισε δε τοις πτωχοίς τα κατάλοιπα, α πρότερον παρά των πτωχών θλιβομένων κακώς εθησαύρισεν. Ευαγγελιστής ο Ματθαίος, άλλος τελώνης, ομότεχνος του Ζακχαίου ευθέως μετά την κλήσιν ώσπερ τι προσωπειόν ήμειψε τον βίον. Διώκτης ο Παύλος, αλλά μετά την

χάριν απόστολος, βαρείας φέρων τας αλύσεις υπέρ Χριστού εις απολογίαν και μετάνοιαν των αδίκων δεσμών, α παρά του νόμου ποτέ λαβών κατά των ευαγγελίων εβάσταζε.

Τοιαύτην προσήκεν είναι την αναγέννησιν, ούτως εξαλείφειν την προς την αμαρτίαν συνήθειαν, ούτω πολιτεύεσθαι τους υιούς του Θεού· τέκνα γαρ εκείνου μετά την χάριν ακούομεν. Και δια τούτο προσήκεν ακριβώς επισκοπήσασθαι τα του γεννήτορος ημών ιδιώματα, ίνα, προς ομοίότητα του Πατρός εαυτούς μορφούντες και σχηματίζοντες, γνήσιοι φανώμεθα παῖδες του προς την εισποίησιν ημάς την κατά χάριν καλέσαντος· φαύλον γαρ κατηγορήμα ο νόθος και υποβολιμαῖος και την πατρικήν ευγένειαν επί των έργων ψευδόμενος. Διο μοι δοκεῖ και αυτός ο Κύριος εν ευαγγελίῳ τους του βίου κανόνας διατάπτων ημῖν εκείνοις χρήσθαι προς τους μαθητευομένους τοις λόγοις· «καλώς ποιεῖτε τοις μισούσιν ημάς, προσεύχεσθε υπέρ των επηρεαζόντων υμάς και διωκόντων, όπως γένησθε υιοῖ του Πατρός υμών του εν ουρανοῖς, ότι τον ἥλιον αυτού ανατέλλει επί πονηρούς και αγαθούς και βρέχει επί δικαίους και αδίκους». Υιούς γαρ τότε γίνεσθαι λέγει, όταν της πατρικῆς αγαθότητος την ομοίωσιν εν τη προς τους ομοφύλους φιλανθρωπία τοις οικείοις λογισμοῖς εντυπώσωνται.

Δια τούτο και μετά το της υιοθεσίας αξίωμα και ο διάβολος ημῖν επιβουλεύει σφοδρότερον βασκάνω θηκόμενος οφθαλμῷ, όταν βλέπη του νεογενούς ανθρώπου το κάλλος σπεύδοντος προς την επουράνιον πολιτείαν, ἀφ' ἧς εκείνος ἐξέπεσε, και πυρῶδεις ημών επεγείρει τους πειρασμούς συλήσαι σπουδάζων και την δευτέραν επικόσμησιν ως τον κόσμον τον πρότερον. Ἄλλ' όταν αισθώμεθα των εκείνου προσβολῶν προσήκε την αποστολικήν ρῆσιν εαυτοῖς ἐπιλέγειν· «ὅσοι εις Χριστόν εβαπτίσθημεν, εις τον θάνατον αυτού εβαπτίσθημεν». Εἰ δε σύμμορφοι του θανάτου γεγόναμεν, νεκρά πάντως λοιπόν εν ημῖν ἡ αμαρτία τῷ σειρομάσῃ διελαθείσα του βαπτίσματος, ως ο πόρνος εκείνος παρά του ζηλωτοῦ Φινεές. Φεύγε τοίνυν ἀφ' ημών δυσώνυμε· νεκρόν γαρ θέλεις σαλεύειν το πάλαι σοι συνταξάμενον, τον ἀπολέσαντα πάλαι προς τας ἡδονάς τας αισθήσεις. Νεκρός σωμάτων ουκ ἐρά, νεκρός ουχ ἀλίσκεται πλούτῳ, νεκρός ου συκοφαντεῖ, νεκρός ου ψεύδεται, ουχ ἀρπάζει τα μη προσήκοντα, ου λοιδορεῖται τοις προστυγχάνουσιν. Προς ἄλλην μοι ζῶήν ο βίος ἐκανονίσθη· ἐπαιδεύθη των ἐγκοσμίων καταφρονεῖν, τα γήϊνα παρατρέχειν και σπεύδειν προς τα ουράνια, καθῶς και Παῦλος διαρρήδην μαρτύρεται, ότι «κόσμος ἐκείνῳ ἐσταύρωται, κακείνος τῷ κόσμῳ». Ταῦτα ψυχῆς ἀληθῶς ἀναγεννηθείσης τα ρήματα, αὐται του νεοτελοῦς ἀνθρώπου φωναί του μεμνημένου της οικείας

ομολογίας, ἦν ἐν τῇ παραδόσει τοῦ μιστηρίου πρὸς Θεὸν ἐποιήσατο πάσης καὶ τιμωρίας καὶ ἡδονῆς ὑπὲρ τῆς εἰς αὐτὸν ἀγάπης καταφρονεῖν υποσχόμενος.

Ταῦτα μὲν οὖν αὐτάρκως πρὸς τὴν ἱεράν τῆς ἡμέρας υπόθεσιν, ἢ ὁ κυκλωθεὶς ἐνιαυτὸς τεταγμέναις πρὸς ἡμᾶς ἤνεγκε περιόδοις, καλὸν δὲ λοιπὸν τῷ φιλανθρώπῳ τῆς τοσαύτης δωρεᾶς χορηγῶ προσαναπαύσαι τὸν λόγον, φωνὴν ὀλίγην ὑπὲρ πραγμάτων μεγάλων τὴν ἀμοιβὴν ἀντεισφέροντας· σὺ γὰρ ἀληθῶς ὑπάρχεις, Δέσποτα, καθαρὰ καὶ ἀέναντος τῆς ἀγαθωσύνης πηγὴ, ὅς ἀπεστράφης ἡμᾶς δικαίως καὶ ἠλέησας φιλανθρώπως, ἐμίσησας καὶ διηλλάγης, κατηράσω καὶ εὐλόγησας, ἐξώρισας τοῦ παραδείσου καὶ πάλιν ἀνεκαλέσω, ἐξέδυσας τὰ φύλλα τῆς συκῆς τὴν ἀσχήμονα σκέπην καὶ περιέβαλες ἱμάτιον πολυτίμητον, ἠνοξας τὸ δεσμωτήριον καὶ ἀφήκας τοὺς κατακεκρυμένους, ἐρράντισας ὕδατι καθαρῷ καὶ τῶν ρύπων ἐκάθαραι. Οὐκέτι καλούμενος παρὰ σοῦ ὁ Ἀδὰμ ἀισχυνθήσεται, οὐδὲ παρὰ τοῦ συνειδότος ἐλεγχόμενος ἐγκαλύπεται ὑπὸ τῇ λόχη τοῦ παραδείσου κρυπτόμενος, οὔτε μὴ ἡ φλογὶνὴ ρομφαία κυκλώσει τὸν παράδεισον ἀπρόσπρον τοὺς ἐγγίζουσι ποιοῦσα τὴν εἴσοδον, πάντα δὲ ἡμῖν τοὺς κληρονόμοις τῆς ἀμαρτίας μετεσκευάσθη πρὸς εὐφροσύνην. Καὶ βατὸς μὲν ἀνθρώπῳ παράδεισος καὶ οὐρανὸς αὐτὸς, συνηρμόσθη δὲ εἰς φίλιαν ἡ κτίσις ἡ ἐγκόσμιός τε καὶ ὑπερκόσμιος πάλαι πρὸς εαυτὴν στασιάζουσα, καὶ ἄνθρωποι τοὺς ἀγγέλους ἐγενόμεθα σύμφωνοι τὴν αὐτὴν ἐκεῖνος εὐσεβούντες θεολογίαν.

Δια δὲ ταῦτα πάντα τὸν τῆς χαρᾶς ὕμνον ἄσωμεν τῷ Θεῷ, ὃν στόμα τῷ Πνεύματι κάτοχον πάλαι προφητικῶς ἐξεβόησεν· «ἀγαλλιάσθω ἡ ψυχὴ μου ἐπὶ τῷ Κυρίῳ· ἐνέδυσεν γὰρ με ἱμάτιον σωτηρίου καὶ χιτῶνα εὐφροσύνης περιέβαλέ μοι, ὡς νυμφῷ περιέθηκέ μοι μίτραν καὶ ὡς νύμφην κατεκόσμησέ με κόσμῳ. Κοσμήτωρ δὲ πάντως τῆς νύμφης ὁ Χριστὸς ὁ ὢν καὶ προὖν καὶ ἐσόμενος, εὐλογητὸς νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ

ΟΜΙΛΙΑ

ΣΤΗΝ ΗΜΕΡΑ ΤΩΝ ΦΩΤΩΝ

Τώρα αναγνωρίζω το κοπάδι μου, σήμερα βλέπω τη συνηθισμένη εκκλησία, σήμερα που, μισώντας και την απασχόλησή με τις σαρκικές φροντίδες, τρέξατε όλο το πλήρωμα για να λατρεύσετε το Θεό. Και γεμίζει ο λαός ασφυκτικά μέσα το ναό φτάνοντας ως τα ιερά άδυτα, αλλά γεμίζει και τον εξωτερικό χώρο στα προαύλια, όσος δεν μπορεί να χωρέσει μέσα σύμφωνα με την εικόνα των μελισσών, που άλλες δουλεύουν μέσα κι άλλες βομβούν απ' έξω απ' την κυψέλη. Έτσι λοιπόν, παιδιά μου, να κάνετε και μη χάνετε ποτέ το ζήλο σας αυτόν. Συγκινούμαι, ομολογώ, ως ποιμένας και θέλω καθισμένος σ' αυτή την υψηλή σκοπιά να βλέπω γύρω μου στους πρόποδες συναγμένο το ποιμνιό μου. Κι αν μου συμβαίνει αυτό, γεμίζω από προθυμία θαυμαστή και επεξεργάζομαι μ' ευχαρίστηση το λόγο μου, όπως οι βοσκοί τα ποιμενικά τους τραγούδια. Όταν όμως συμβαίνει διαφορετικά και σας παρασύρει η εξωτερική πλάνη, όπως πρόσφατα κάνατε την περασμένη Κυριακή, δυσσαρεστούμαι πολύ και προτιμώ τη σιωπή. Σκέφτομαι να φύγω από δω κι αναζητώ το όρος Κάρμηλο του προφήτη Ηλία ή ένα ακατοίκητο βράχο. Γιατί όσοι είναι κυριευμένοι από λύπη αγαπούν τη μοναξιά και την ερημία. Τώρα όμως, βλέποντάς σας με όλη την οικογένειά σας να είστε όλοι συγκεντρωμένοι στην πανήγυρη, θυμάμαι το λόγο του προφήτη, που από παλιά ο Ησαΐας αναφώνησε, υμνώντας την καλλιτεκνη και πολύτεκνη Εκκλησία του Χριστού. «Ποιοί είναι αυτοί;», λέει «έρχονται καταπάνω μου σαν σύννεφα και σαν περιστέρια με τα μικρά τους».¹ Μαζί μ' αυτό και εκείνο: «είναι στενός ο τόπος για μένα, κάνε μου τόπο για να κατοικήσω».² Αυτά όρισε η δύναμη του Πνεύματος για την πολυάνθρωπη Εκκλησία του Θεού, που έμελλε πολλά χρόνια αργότερα «να γεμίσει όλη την οικουμένη απ' άκρη σε άκρη».³

Έφτασε λοιπόν ο καιρός κι έφερε μαζί του τη μνήμη αγίων μυστηρίων που καθαίνουν τον άνθρωπο, που καθαρίζουν και τη δύσκολη αμαρτία της ψυχής και του σώματος και επαναφέρουν στο αρχικό κάλλος, που διαμόρφωσε σ' εμάς ο αριστοτέχνης Θεός. Και γι' αυτό ο μυημένος λαός που έχετε δοκιμάσει τα αγαθά της ημέρας μαζευτήκατε και φέρατε μαζί σας κι αυτόν που δεν τα έχει δοκιμάσει, σαν

πατέρες φρόνιμοι που οδηγούν μ' επιμέλεια και προσοχή τους αμύητους στην τέλεια κατανόηση της ευσέβειας. Εγώ χαίρομαι και με τους δύο μαζί· με όσους έχετε βαπτισθεί, γιατί λάβατε τον πλούτο της μεγάλης δωρεάς· με όσους δε βαπτιστήκατε ακόμα, γιατί ελπίζετε μια καλή προσδοκία, άφεση των ευθυνών σας, ελευθέρωση από τα δεινά, οικείωση με το Θεό, παρρησία ελεύθερη, αντί δουλική ταπείνωση ισοτιμία με τους αγγέλους. Γιατί αυτά και ό,τι επακολουθεί σ' αυτά σας εγγυάται και σας δίνει η χάρη του βαπτίσματος. Γι' αυτό αφήνοντας τα άλλα θέματα των Γραφών για άλλες ευκαιρίες, ας παραμείνουμε στο σκοπό μας, αφιερώνοντας ανάλογα με τη δύναμή μας στην εορτή όσα της ταιριάζουν και προσφέρονται. Η κάθε μια πανήγυρη απαιτεί το δικό της. Έτσι το γάμο τον τραγουδάμε με επιθαλάμια, στο πένθος λέμε τους επικήδειους θρήνους που συνηθίζονται, σε υποθέσεις συζητούμε σοβαρά, στις διασκεδάσεις δώχνουμε το πνίξιμο και την ένταση της ψυχής, και κάθε περίπτωση την τηρούμε καθαρή από τα άσχετα πράγματα.

Γεννήθηκε λοιπόν ο Χριστός πριν από λίγες ημέρες, αυτός που έχει γεννηθεί πριν από κάθε αισθητή και νοητή ουσία. Βαπτίζεται σήμερα από τον Ιωάννη, για να αποκαθάρει τον γεμάτο ρύπους άνθρωπο, να φέρει το Πνεύμα από τον ουρανό και ν' ανυψώσει τον άνθρωπο στους ουραμούς, για να σηκωθεί αυτός που έχει πέσει και να ντροπιαστεί εκείνος που τον έριξε (και μη θαυμάσεις αν ο Θεός έδειξε τόσο μεγάλο ενδιαφέρον για μας), για να πραγματοποιήσει ο ίδιος τη σωτηρία του ανθρώπου. Γιατί με πολλές προσπάθειες μας επιβουλεύτηκε ο κακούργος, μας σώζει όμως ο δημιουργός μας με τη φροντίδα του. Και ο κακούργος και φθονερός, που άνοιξε κατά του γένους των ανθρώπων το δρόμο της αμαρτίας, βρήκε άξιο όργανο και προκάλυμμα της γνώμης του το φίδι, ο ακάθαρτος μπήκε στο όμοιό του, αυτός που προτιμούσε τα γήινα και χθόνια κατοίκησε στο ερπετό. Ο Χριστός όμως που επανορθώνει την κακία εκείνου, αναλαμβάνει τέλειο τον άνθρωπο και σώζει τον άνθρωπο και γίνεται για όλους τύπος και χαρακτήρας, για να αγιάσει την αρχή κάθε πράξης και να κληρονομήσει στους δούλους του το ζήλο του παραδομένου μυστηρίου βέβαιο και αναμφίβολο. Το βάπτισμα λοιπόν είναι κάθαρση αμαρτιών, άφεση των σφαλμάτων μας, απία ανακαίνισμού και αναγέννησης, την αναγέννηση όμως να τη θεωρήσεις νοητή, όχι ότι τη βλέπομε με τα μάτια. Γιατί βέβαια δε θα μεταβάλομε, όπως θέλει ο Εβραίος Νικόδημος με τη μη πνευματική σκέψη του, το γέροντα σε παιδί ούτε το ρυτιδιασμένο ασπρομάλλη σε απαλό νέο ούτε θα επαναφέρομε τον άνθρωπο στην κοιλιά της μητέρας του, αλλά εκείνον που έχει σημαδευτεί από τις αμαρτίες κι έχει παλιώσει από τις κακές πράξεις, τον επαναφέρομε

με την βασιλική χάρη στην αθωότητα του βρέφους. Όπως δηλαδή το παιδί μόλις γεννηθεί είναι ελεύθερο από εγκλήματα και τιμωρίες, έτσι και το παιδί της αναγέννησης δεν έχει για ποιο κακό ν' απολογηθεί, αφού με βασιλική χάρη έχει απαλλαγεί από τις ευθύνες του. Αυτή βέβαια την ευεργεσία δεν τη χαρίζει το νερό (γιατί το νερό θα ήταν το ανώτερο στοιχείο της φύσης), αλλά η προσταγή του Θεού και η επικροίτηση του Πνεύματος που φτάνει μυστικά στη δική μας ελευθερία, ενώ το νερό συντελεί στο να φανεί η κάθαρση. Επειδή δηλαδή συνηθίσαμε το σώμα μας που λερώθηκε από λεκέδες και λάσπες να το πλύνουμε με νερό και να το κάνουμε καθαρό, γι' αυτό χρησιμοποιούμε το νερό και στη μυστική αυτή πράξη, για να δηλώσουμε την άυλη λαμπρότητα με το αισθητό στοιχείο. Ή καλύτερα ας επιμένουμε και σε λεπτότερη ανάλυση σχετικά με το βάπτισμα, σα να έχουμε αρχίσει από κάποια πηγή που είναι το παράγγελμα της Γραφής.

«Αν κάποιος δε γεννηθεί», λέει, «από νερό και Πνεύμα, δεν μπορεί να εισέλθει στη βασιλεία των ουρανών».⁴ Γιατί απατούνται και τα δύο και δε θεωρήθηκε ότι είναι αρκετό μόνο το Πνεύμα για να ολοκληρωθεί το βάπτισμα; Ο άνθρωπος είναι σύνθετος και όχι απλός, όπως ακριβώς γνωρίζουμε, και γι' αυτό στο διπλό αυτό σύζευγμα ορίστηκαν για τη θεραπεία του τα συγγενή και όμοια φάρμακα, για το ορατό σώμα το αισθητό νερό, και την αόρατη ψυχή το αφανές Πνεύμα, που το καλούμε με πίστη και έρχεται με τρόπο άρρητο. Γιατί «το Πνεύμα πνέει όπου θέλει κι ακούς τη φωνή του, αλλά δεν ξέρεις από πού έρχεται και που πηγαίνει».⁵ Ευλογεί και το σώμα που βαπτίζεται και το νερό που βαπτίζει. Γι' αυτό να μην περφηρονήσεις το θείο λουτρό ούτε να το εξευτελίσεις σαν κάτι κοινό επειδή χρησιμοποιεί το νερό. Γιατί αυτό που ενεργεί είναι μεγάλο κι από εκείνο γίνονται τα τελούμενα θαυμαστά. Εξάλλου και το άγιο αυτό θυσιαστήριο που στεκόμαστε γύρω του είναι μια κοινή στη σύστασή του πέτρα που δε διαφέρει σε τίποτε από τις άλλες πλάκες που διακοσμούν τους τοίχους και ομορφαίνουν τα δάπεδα· επειδή όμως αγιάστηκε για την λατρεία του Θεού και δέχτηκε και την ευλογία, έγινε τράπεζα αγία, θυσιαστήριο άχραντο, που δεν το αγγίζει πια ο καθένας, παρά οι ιερείς μόνο κι αυτοί με φόβο και ευλάβεια. Ο άρτος πάλι είναι ψωμί, αλλά όταν τον εξαγιάζει το μυστήριο, λέγεται και είναι σώμα Χριστού. Έτσι και το μυστικό λάδι, έτσι και το κρασί· ενώ έχουν μικρή αξία πριν από την ευλογία, αποχτά καθένα από αυτά μετά τον αγιασμό τους ιδιαίτερη ενέργεια.

Η ίδια δύναμη του Λόγου κάνει και τον ιερέα σεβαστό και τιμημένο, που αποχωρίζεται από την κοινή σχέση του με τους πολλούς με την καμή ευλογία που έλαβε. Χτες δηλαδή και προχτές ήταν ένας από τους πολλούς και ξαφνικά

παρουσιάζεται οδηγός των λαών, προκαθήμενος, διδάσκαλος της πίστης, μυσταγωγός αοράτων μυστηρίων. Κι αυτά τα κάνει χωρίς να μεταβληθεί καθόλου το σώμα του ή η μορφή του, αλλά κατά το φαινόμενο είναι εκείνος που ήταν, έχει όμως μεταμορφωθεί η αόρατη ψυχή του με μια αόρατη δύναμη και χάρη προς το καλύτερο. Κατά τον ίδιο τρόπο όταν σκεφτείς πολλά πράγματα θα τα δεις ευκαταφρόνητα κατά το φαινόμενο, αλλά οι ενέργειές τους είναι μεγάλες, όταν μάλιστα αναλογιστείς τα συγγενή και όμοια με το ζητούμενο από την Παλαιά Διαθήκη. Το ραβδί του Μωυσή ήταν από ξύλο καρυδιάς, τί άλλο από ένα ξύλο κοινό, που το κόβει ο καθένας και το κρατά και το δουλεύει ανάλογα με το σκοπό που το θέλει και το ρίχνει κατά το κέφι του στη φωτιά; Όταν όμως ο Θεός θέλησε να επελέσει με το ραβδί αυτό τα υψηλά και ανώτερα από λόγο θαύματα, το ξύλο μεταβαλλόταν σε φίδι· κι αλλού πάλι χτυπώντας τα νερά άλλοτε έκανε το νερό αίμα⁶ κι άλλοτε ανάβρυζε γόνο βατραχίων⁷· κι αλλού έκοβε τη θάλασσα και τη χώριζε ως το βυθό χωρίς τα νερά να συρρέουν από τη μια και την άλλη.⁸ Όμοια κι ενός από τους προφήτες η προβιά, ενώ ήταν δέρμα, έκανε τον Ελισσαίο αφήγημα της οικουμένης.⁹ Το ξύλο πάλι του σταυρού είναι η σωτηρία των ανθρώπων, ενώ όπως ακούω είναι σανίδα μουριάς, ενός δέντρου περκερρονημένου και κατώτερου από τα πιο πολλά. Επίσης ο θάμνος του βάτου έδειξε στο Μωυσή το Θεό,¹⁰ το λείψανο πάλι του Ελισσαίου ανάστησε κάποιο νεκρό¹¹ και ο πηλός έδωσε το φως στον τυφλό από την κοιλιά της μάνας του.¹² Όλα αυτά είναι υλικά άψυχα και αναισθητα, έγιναν όμως μέσα για τα μεγάλα θαύματα, όταν δέχτηκαν τη δύναμη του Θεού. Με την ίδια σειρά των συλλογισμών αν και το νερό είναι νερό και τίποτε άλλο, ανανεώνει τον άνθρωπο στη νοητή αναγέννηση, ενώ η χάρη από τον ουρανό το ευλογεί.

Αν πάλι κάποιος που διστάζει κι αμφιβάλλει κι ενοχλεί υποβάλλοντας συνέχεια ερωτήσεις και ζητώντας εξηγήσεις, πώς το νερό και η μυσταγωγία που γίνεται μ' αυτό αναγεννά, θ' απαντήσω σ' αυτόν με όλο μου το δίκιο. Παράστησέ μου τον τρόπο της σωματικής γέννησης και θα σου εκθέσω κι εγώ τη δύναμη της αναγέννησης της ψυχής. Θα μιλήσεις ίσως με τον τρόπο απόδοσης απίας· το σπέρμα ως απία κάνει τον άνθρωπο. Άκουσε τώρα κι εμένα, ότι το νερό που ευλογείται καθαίρει και φωτίζει τον άνθρωπο. Αν πάλι μου αντιπροβάλεις το πώς, θα σου φωνάξω κι εγώ δυνατότερα· Πώς γίνεται άνθρωπος η υδαρής και άμορφη ουσία; Και προχωρώντας ο λόγος μ' αυτόν τον τρόπο σ' όλη την κτίση θα δοκιμαστεί σε κάθε πράγμα. Πώς έγινε ο ουρανός, πώς η γη, πώς η θάλασσα, πώς το κάθε πράγμα; Γιατί ο λογισμός των ανθρώπων σταματώντας μπροστά στην απορία να βρει, καταφεύγει

στη φράση αυτή σα να ήταν κάθισμα για τους αδύνατους στη πεζοπορία. Και για να συντομεύσω, παντού η δύναμη και η ενέργεια του Θεού είναι ακατάληπτη και ανεξήγητη· δίνει εύκολα την ύπαρξη σε όσα θέλει, μας κρύβει όμως τη λεπτομερή γνώση της λειτουργίας της. Γι' αυτό και ο μακάριος Δαβίδ, όταν στάθηκε κάποτε κι έστρεψε το νου του στη μεγαλοπρέπεια της κτίσης και γέμισε η ψυχή του από άπειρο θαυμασμό, διατύπωσε εκείνο που επαναλαμβάνουν όλοι· «πόση μεγαλοσύνη, Κύριε, δείχνουν τα έργα σου· όλα τα δημιούργησες με σοφία».¹³ Τη σοφία δηλαδή την κατανόησε, δε βρήκε όμως τον τρόπο λειτουργίας της σοφίας.

Αφού εγκαταλείψουμε λοιπόν την πάνω από την ανθρώπινη δύναμη πολυπραγμοσύνη, ας επιζητήσουμε μάλλον εκείνο, που δείχνει έστω και μερική κατανόηση. Για ποιά λόγο γίνεται με το νερό η κάθαρση και ποιά η ανάγκη να γίνονται οι τρεις καταδύσεις; Αυτό λοιπόν που και οι πατέρες διδάξαν και ο δικός μας νους σκέφτηκε και παραδέχτηκε είναι τούτο. Γνωρίζουμε ότι ο κόσμος αποτελείται από τέσσερα στοιχεία, σ' όλους γνωστά ακόμα κι αν αποσιωπηθούν τα ονόματά τους. Κι αν πρέπει να πω τα ονόματά τους για τους απλούστερους, αυτά είναι η φωτιά και ο αέρας, η γη και το νερό. Ο Θεός λοιπόν και σωτήρας μας ολοκληρώνοντας τη για χάρη μας οικονομία, κατέβηκε στο τέταρτο από αυτά, τη γη, για να κάνει τη ζωή ν' ανατείλει από εκεί. Εμείς, παραλαμβάνοντας το βάπτισμα για να μιμηθούμε τον Κύριο και διδάσκαλο και οδηγό μας, δε θαπόμαστε βέβαια στη γη (γιατί αυτή γίνεται κάλυμμα του φυσικώς νεκρωμένου σώματος καλύπτοντας την ασθένεια και τη φθορά της φύσης μας), αλλά ερχόμαστε στο συγγενικό με τη γη στοιχείο, το νερό και σ' εκείνο κρυβόμαστε, όπως ο Σωτήρας στη γη, και αυτό κάνοντάς το τρεις φορές, εξεικονίζουμε με τον εαυτό μας την τριήμερη χάρη της ανάστασης. Και δεν τα κάνουμε αυτά παίρνοντας το μυστήριο σιωπηλά, αλλά επικαλούμαστε κατ' αυτό τις τρεις άγιες υποστάσεις, στις οποίες πιστέψαμε και στις οποίες ελπίζουμε, από τις οποίες έχουμε και το ότι υπάρχουμε και το ότι θα ξαναζήσουμε.

Ίσως δυσανασχετείς εσύ που μάχεσαι με θράσος τη δόξα του Πνεύματος και ζηλεύεις για το σεβασμό του Παρακλήτου εκ μέρους των ευσεβών. Πάψε να συμπλέκεσαι μαζί μου κι αντιστάσου στους λόγους του Κυρίου, αν μπορείς, που νομοθέτησαν την επίκληση αυτή κατά το βάπτισμα. Τί λέει λοιπόν το παράγγελμα του Κυρίου; «Βαπτίζοντάς σου στο όνομα του Πατρός και του Υιού και του αγίου Πνεύματος».¹⁴ Γιατί «στο όνομα του Πατέρα»; Επειδή είναι αρχή των πάντων. Γιατί «στο όνομα του Υιού»; Επειδή είναι αρχή των πάντων. Γιατί «στο Πνεύμα το άγιο»; Επειδή τελειοποιεί τα πάντα. Σκύβουμε λοιπόν το κεφάλι στον Πατέρα, για να μας

αγιάσει. Σκύβομε στον Υιό, για να επιτύχομε το ίδιο. Σκύβομε και στο άγιο Πνεύμα, για να γίνουμε ότι είναι και λέγεται. Δεν υπάρχει διαφορά αγιασμού, ότι τάχα ο Πατέρας αγιάζει περισσότερο, λιγότερο ο Υιός και λιγότερο από τους δύο το άγιο Πνεύμα. Γιατί λοιπόν κομματάζεις τις τρεις υποστάσεις σε διαφορετικές φύσεις και δημιουργείς τρεις θεούς ανόμοιους μεταξύ τους, ενώ από όλους δέχεσαι μια και την αυτή χάρη;

Επειδή όμως τα παραδείγματα κάνουν πάντα πιο παραστατικό το λόγο σ' αυτούς που ακούνε, θέλω να ελέγξω τη γνώμη όσων βλασφημούν, διασαφηνίζοντας με τα γήινα και τα ταπεινά τα μεγάλα και όσα δεν συλλαμβάνει η αίσθηση. Αν σου τύχανε να υποστείς τη συμφορά της αιχμαλωσίας και να ζήσεις κοντά στους εχθρούς και να είσαι δούλος και να ταλαιπωρείσαι και να στενάζεις για την παλιά ελευθερία που είχες και ξαφνικά κάποιοι που έγιναν γνώριμοί σου, πολίτες της χώρας των κυρίων σου και των τυράννων, σε ελευθέρωναν από τη σκλαβιά που σε πίεζε δίνοντας ίσο μερίδιο λύτρων ο καθένας και μοιράζοντας εξίσου τη δαπάνη μεταξύ τους, άραγε, τυχαίνοντας αυτή τη χάρη, δε θα έβλεπες όμοια και τους τρεις ως ευεργέτες και θα απέδιδες τα λύτρα σε τρία ίσα μέρη, αφού το ενδιαφέρον τους για χάρη σου και η δαπάνη ήταν κοινή, αν βέβαια είσαι δίκαιος κρητής της ευεργεσίας;

Αυτά όσα μπορεί να πει ένα παράδειγμα. Γιατί δεν είναι τώρα σκοπός μου να σας απευθύνω τη διδασκαλία της πίστης μας. Ας επιστρέψουμε όμως στην παρούσα περίπτωση και το θέμα που μας απασχολεί. Βρίσκω ότι τη δωρεά του βαπτίσματος δεν την κήρυξαν τα ευαγγέλια που γράφτηκαν μετά το σταυρό, αλλά και πριν από την ενανθρώπιση του Κυρίου σε όλα τα μέρη της η Παλαιά Διαθήκη προτύπωσε την εικόνα της αναγέννησής μας, χωρίς βέβαια να την παρουσιάζει με ολοκάθαρη μορφή, αλλά προσημαίνοντας τη φιλανθρωπία του Θεού με ανίγματα. Κι όπως υπήρχαν προαγγελίες για τον αμνό και προφητείες για το σταυρό, έτσι υπήρχε και πρακτικό και λογικό μήνυμα για το βάπτισμα. Ας υπενθυμίσουμε στους φίλους του καλού τις προτυπώσεις. Γιατί ο καιρός της εορτής απαιτεί τη μνήμη τους ως απαραίτητη.

Η Άγαρ,¹⁵ η δούλη του Αβραάμ, που και ο Παύλος αναφέρει μιλώντας αλληγορικά στους Γαλάτες, όταν διώχτηκε από το σπίτι του κυρίου της εξαπίας της οργής της Σάρρας (είναι φοβερό για τις νόμιμες γυναίκες να υποπεύονται σχέση της δούλης τους με τον κύριο του σπιτιού), η Άγαρ πλανιόταν έρημη μέσα στην ερημιά έχοντας στην αγκαλιά της μικρό που θήλαζε, τον Ισμαήλ. Της έλειπαν κάποτε τα εφόδιά της κι έφτασε κι αυτή στα πρόθυρα του θανάτου και το παιδί πριν από αυτή

(γιατί το νερό που είχε στον ασκό τελείωσε επειδή ούτε ήταν δυνατό η συναγωγή να έχει αυτάρκεια ζωής, αυτή που ως τότε ζούσε στους τύπους της αέναης πηγής). Τότε κατά παράδοξο τρόπο παρουσιάζεται άγγελος και της δείχνει ένα πηγάδι με ζωντανό φρέσκο νερό και παίρνοντας από κει νερό σώζει τον Ισμαήλ. Πρόσεξε λοιπόν τύπο μυστικό, πώς ευθύς από την αρχή η σωτηρία γι' αυτόν που χάνεται πραγματοποιείται με ζωντανό νερό που δεν υπήρχε πρώτα, αλλά παραχωρήθηκε κατά χάρη από άγγελο.¹⁶

Και πάλι ύστερα από χρόνια έπρεπε να γίνει ο γάμος του Ισαάκ, που για χάρη του δώχτηκε και ο Ισμαήλ με τη μητέρα του από την πατρική εστία. Στάλθηκε λοιπόν ο υπάλληλος του Αβραάμ ως προξενητής για να βρει σύζυγο στον Ισαάκ και βρίσκει τη Ρεβέκα στο πηγάδι. Και ο γάμος που ήταν να δώσει τη γενιά του Χριστού έλαβε και την αρχή του και την πρώτη συμφωνία κοντά στο νερό. Αλλά και ο ίδιος ο Ισαάκ, όταν επιστατούσε στα κοπάδια του πατέρα του, σε όλα τα σημεία της ερήμου άνοιγε πηγάδια, που τα έφραζαν οι αλλόφυλοι και τα παράχωναν ως προτύπωση των μεταγενέστερων ασεβών, όσοι εμπόδιζαν τη δωρεά του βαπτίσματος και άνοιγαν στόμα κατά της αλήθειας πολεμώντας την. Οι μάρτυρες όμως και οι ιερείς νίκησαν στο άνοιγμα πηγαδιών και η δωρεά του βαπτίσματος κατάκλυσε όλη την οικουμένη.¹⁷

Σύμφωνα με αυτό το νόημα του λόγου και ο Ιακώβ πηγαίνοντας προς τη μνηστεία του συναντά απροσδόκητα τη Ραχήλ στο πηγάδι. Μεγάλη πέτρα έκλεμε το πηγάδι, που πολλοί βοσκοί μαζί μαζεύονταν και την έβγαζαν κι έτσι έπαιρναν νερό αυτοί και τα κοπάδια τους. Ο Ιακώβ όμως κύλησε μόνος του την πέτρα και ποτίζει τα πρόβατα της μελλούσης μνηστής του. Το πράγμα αποτελεί υπαινιγμό και σκιά του μέλλοντος. Ποιός ήταν ο λίθος που έκλεμε το πηγάδι, παρά ο ίδιος ο Χριστός, για τον οποίο λέει ο Ησαΐας «και θα βάλω τα θεμέλια της Σιών λίθο ακριβό, πολύτιμο, εκλεκτό»;¹⁸ Επίσης κι ο Δανιήλ «λατομήθηκε πέτρα χωρίς ανθρώπου χέρ»;¹⁹ δηλαδή ο Χριστός γεννήθηκε χωρίς σύμπραξη ανδρός. Όπως δηλαδή είναι πρωτάκουστο και παράδοξο ν' αποκοπεί μια πέτρα δίχως λατόμο και λιθουργικά εργαλεία, έτσι είναι πέρα από κάθε θαύμα να δούμε παιδί από παρθένα που δεν έχει νυμφευτεί. Ήταν λοιπόν πάνω στο πηγάδι ο νοητός λίθος, ο Χριστός που σκέπαζε στα βάθη και στο μυστήριο το λουτρό της αναγέννησης, που ήθελε πολύν καιρό ακόμα όπως σκονί πολύ μακρύ για να βγει στην επιφάνεια. Και κανένας δεν αποκύλισε την πέτρα παρά μονάχα ο Ισραήλ, που σημαίνει, «νους που βλέπει το Θεό». Αλλά και αντλεί το νερό και ποτίζει τα πρόβατα της Ραχήλ, δηλαδή αποκάλυψε κρυμμένο μυστήριο και δίνει ζωτικό νερό στο κοπάδι της Εκκλησίας. Πρόσθεσε ακόμα και τα

τρία ραβδιά του Ιακώβ.²⁰ Όταν έφερε τα τρία ραβδιά κοντά στην πηγή, από τότε ο ειδωολάτρης Λάβαν έγινε φτωχός, ενώ πλούσιος με πολλά κοπάδια έγινε ο Ιακώβ. αλληγορικά μπορούμε να ερμηνεύσουμε το Λάβαν με το διάβολο και τον Ιακώβ με το Χριστό. Γιατί μετά το βάπτισμα ο Χριστός σήκωσε όλο το κοπάδι του Σατανά και το έκανε δικό του πλούτο.

Ο μέγας πάλι Μωυσής όταν ήταν βρέφος χαρπωμένο και ακόμα θήλαζε έπεσε στην κοινή και σκληρή απόφαση,²¹ που πήρε ο απάνθρωπος Φαραώ κατά των αρσενικών παιδιών. Τον άφησαν λοιπόν στις όχθες του ποταμού όχι γυμνό, αλλά σε κιβώτιο (γιατί έπρεπε να ήταν ο τόπος του νόμου που ήταν σε κιβωτό) κοντά στο νερό. Γιατί ο νόμος γειπονεύει με τη χάρη και τα παροδικά ραντίσματα των Εβραίων που επρόκειπο λίγο αργότερα να πάρει τη θέση τους το τέλειο και θαυμαστό βάπτισμα.²² Και όπως νομίζει ο θεσπέσιος Παύλος κι ο ίδιος ο λαός που πέρασε την Ερυθρά θάλασσα ευαγγελιζόταν τη σωτηρία με το βάπτισμα. Πέρασε ο λαός και ο Αιγύπτιος βασιλιάς βούλιαξε μαζί με το στρατό του²³ και δίνονταν για το μυστήριο έμπρακτη προφητεία. Γιατί και τώρα, όποτε ο λαός έρθει στο λουτρό της παλιγγενεσίας, φεύγοντας από την κακοποιού αμαρτία Αίγυπτο, ο ίδιος ελευθερώνεται και σώζεται, ενώ ο διάβολος μαζί με τους υπηρέτες του, εννοώ τα πονηρά πνεύματα, σκάζει από τη λύπη του κι αφανίζεται, γιατί θεωρεί συμφορά τη σωτηρία των ανθρώπων.

Είναι αυτά αρκετά βέβαια για να στηρίξουν την ανάπτυξή μου αυτή, αλλά ο φίλος του καλού δεν πρέπει ν' αμελήσει και τα εξής. Αφού έπαθε πολλά, όπως μάθαμε, ο λαός των Εβραίων και πέρασε τη βασανιστική περίοδο της ερήμου, δε χάρηκε τη γη της επαγγελίας, μέχρι που με οδηγό του τον Ιησού και της ζωής του κυβερνήτη και με την κατεύθυνση εκείνου έφθασε στον Ιορδάνη.²⁴ Και ο Ιησούς, που έριξε τις δώδεκα πέτρες στο ποτάμι,²⁵ είναι φανερό ότι προεικόνιζε τους δώδεκα μαθητές τους υπηρέτες του βαπτίσματος. Και η θαυμαστή ιερουργία του θεσβίτη γέροντα²⁶, που υπερβαίνει κάθε ανθρώπινο νου, τι άλλο μπορεί να προμηνά στην πράξη, παρά την πίστη στον Πατέρα, τον Υιό και το άγιο Πνεύμα και την απολύτρωσή μας; Επειδή δηλαδή όλος ο λαός των Εβραίων, καταπατώντας την προγονική του ευσέβεια, ξέπεσε στην πλάνη της πολυθεΐας και ο βασιλιάς Αχαάβ ήταν παίγνιο της ειδωολατρίας, έχοντας κακή σύντροφο της ζωής του και παμμίαρη δασκάλισσα της ασέβειας την διαβόητη Ιεζάβελ, ο προφήτης, αφού εμφορήθηκε από τη χάρη του Πνεύματος, πήγε να συναντήσει τον Αχαάβ, και μπροστά στα μάτια του βασιλιά και όλου του λαού αντιπαράτέθηκε στους ιερείς του Βάαλ σε αγώνα

θαυμαστό και καταπληκτικό. Τους πρότεινε να θυσιάσουν το βόδι χωρίς φωτιά και τους παρουσίασε καταγέλαστους και αξιολύπητους, καθώς προσεύχονταν και φώναζαν χωρίς αποτέλεσμα στους ανύπαρκτους θεούς. Τέλος, αφού επικαλέστηκε κι εκείνος το δικό του αληθινό Θεό, πραγματοποίησε με τρόπο θαυμαστό με πολλά και καταπληκτικά σημεία τον αγώνα που είχε προτείνει. Διότι έφερε δηλαδή απλώς τη φωτιά από τον ουρανό στα ξερά ξύλα με την προσευχή, αλλά έδωσε εντολή στους υπηρέτες και πρόσταζε να φέρουν πολύ νερό. Κι αφού άδειασε τρεις φορές τους κουβάδες επάνω στις σχίζες, άναψε με την προσευχή του τη φωτιά μέσα από το νερό κι έτσι με τη φυσική εναντιότητα των στοιχείων, που κατά παράδοξο τρόπο ενώθηκαν σε φιλία και συνεργασία, φανέρωσε με το παραπάνω τη δύναμη του ίδιου του Θεού.

Αυτά βέβαια μας προανήγγειλε ο Ηλίας με σαφήνεια με την θαυμαστή εκείνη θυσία του για τη μυσταγωγία του βαπτίσματος που θα τελούσαμε αργότερα. Γιατί η φωτιά άναψε όταν χύθηκε το νερό για τρίτη φορά, για να δηλωθεί ότι, όπου υπάρχει το «μυστικόν ύδωρ», εκεί υπάρχει και το Πνεύμα που αναφλέγει το θερμό, το όμοιο με φωτιά, που καίει τους ασεβείς και φωτίζει τους πιστούς. Αλλά βέβαια και ο μαθητής του Ελισσαίος, όταν ήρθε σ' αυτόν ικέτης ο Ναιμάν ο Σύρος, που είχε νοσήσει από λέπρα, έλουσε μέσα στον Ιορδάνη και καθαίρει τον άρρωστο με τη γενική χρήση του νερού, αλλά και με το ιδιαίτερο βάπτισμα μέσα στο ποτάμι προϋποδήλωνε το μελλοντικό.²⁷ Γιατί από τα ποτάμια μόνο ο Ιορδάνης δέχτηκε την αρχή του αγιασμού και της ευλογίας και σαν από κάποια πηγή με τη δική του προτύπωση σκορπούσε σ' όλον τον κόσμο τη χάρη του βαπτίσματος. Αυτά είναι τα ενεργά και πρακτικά μηνύματα της παλιγγενεσίας μας με το βάπτισμα.

Ας δούμε όμως τώρα τι είπαν και φώναξαν οι προφητείες.

Ο Ησαΐας φώναζε λέγοντας: «λουσθείτε, γίνετε καθαροί, αφαιρέσετε τις πονηρίες από τις ψυχές σας».²⁸ Ο Δαβίδ πάλι: «πλησιάστε σ' αυτόν και φωτιστείτε και τα πρόσωπά σας δε θα καταντροπιαστούν».²⁹ Ενώ ο Ιεζεκιήλ, γράφοντας σαφέστερα από τους δύο και πιο καθαρά, δίνει την καλή υπόσχεση: «θα σας ραντίσω με νερό καθαρό και θα καθαριστείτε από κάθε ακαθαρσία και από όλα τα είδωλά σας θα σας καθάρισω και θα σας δώσω νέα καρδιά και πνεύμα νέο: θα αφαιρέσω την πέτρινη καρδιά από τη σάρκα σας, θα σας δώσω καρδιά σάρκινη και θα δώσω για να έχετε μέσα σας το πνεύμα μου».³⁰ Αλλά και ο Ζαχαρίας πολύ παραστατικά προφητεύει και για τον Ιησού ντυμένο με το ρυπαρό ιμάτιο της δουλικής δικής μας σάρκας:

ξεντύνοντάς τον όμως από το θλιβερό ρούχο του φορά την καθαρή και λαμπρή στολή,³¹ δίδασκοντάς μας με την εικόνα αυτήν, ότι όλοι εμείς με το βάπτισμα του Ιησού, αποθέτοντας τις αμαρτίες μας σαν φόρεμα φτωχικό και πολυμπαλλωμένο, φορούμε το ιερό και πανόμορφο φόρεμα της παλιγγενεσίας.

Πού έχει καταλληλότερη θέση κι εκείνος ο λόγος του Ησαΐα που απευθύνει στην έρημο, «γέμισε από ευφροσύνη έρημος διψασμένη, ας αναγαλλιάσει η έρημος κι ας ανθήσει όπως το κρίνο· θα γεμίσουν λουλουδία και θα αναγαλλιάσουν οι ερημιές του Ιορδάνη»;³² Είναι φανερό ότι δεν ευαγγελίζεται την ευφροσύνη σε τόπους άψυχους κι αναισθητους, αλλά με την έρημο κάνει μεταφορά στην ξεραμένη κι αμελημένη ψυχή, όπως ακριβώς κι ο Δαβίδ, όταν λέει, «η ψυχή μου σε παρακαλεί σαν γη δίχως νερό».³³ Και πάλι· «η ψυχή μου ένκωσε τη δίψα του Θεού του ισχυρού, που ζει».³⁴ Και ο Κύριος πάλι στο Ευαγγέλιο λέγει· «αν κάποιος διψά, ας έρχεται σ' εμένα κι ας πίνει».³⁵ Και στη Σαμαρείτιδα· «όποιος πίνει από αυτό το νερό θα διψάσει πάλι, όποιος όμως πει από το νερό που θα του δώσω εγώ, δε θα διψάσει στον αιώνα».³⁶ Και η τιμή του Καρμήλου, δηλαδή η χάρη του Πνεύματος, αποδίδεται στην ψυχή που μοιάζει με την έρημο.³⁷ Επειδή δηλαδή ο Ηλίας ζούσε στον Κάρμηλο (και το βουνό έγινε ονομαστό και φημίστηκε χάρη στην αρετή εκείνου που κατοικούσε σ' αυτό), ενώ ο Ιωάννης ο βαπτιστής που ακτνοβολούσε το πνεύμα του Ηλία³⁸ αγίαζε τον Ιορδάνη, γι' αυτό ο προφήτης νομοθετούσε ότι η τιμή του Καρμήλου θα δοθεί στο ποτάμι.

Ακόμη μετέφερε στο ποτάμι και τη δόξα του Λιβάνου από τη σύγκριση με τα ψηλά του δέντρα. Όπως δηλαδή εκείνος ο Λίβανος έχει σπουδαία αφορμή θαυμασμού αυτά τα δέντρα, που βλασταίνει και τρέφει, έτσι και ο Ιορδάνης δοξάζεται αναγεννώντας και βλασταίνοντας ανθρώπους στον Παράδεισο του Θεού. Τα δέντρα αυτά, κατά το λόγο των Ψαλμών,³⁹ ανθούν πάντοτε και φουντώνουν από αρετές, τα φύλλα τους δεν πέφτουν και όταν ο Θεός δεχτεί στην ώρα του τον καρπό τους θα χαρεί σαν αγαθός φυτοκόμος που ευφραίνεται με τα ίδια του τα έργα. Ο θεσπέσιος πάλι Δαβίδ προφητεύοντας και για τη φωνή, που άφησε ο Πατέρας από τον ουρανό για τον Υιό που βαπτιζόταν, για να οδηγήσει όσους άκουαν στο φυσικό αξίωμα της θεότητας, ενώ ως τότε ήταν στραμμένοι στην αισθητή ευτέλεια του ανθρώπου, έγγραψε στο γνωστό βιβλίο του· «η φωνή του Κυρίου αντιλαλεί πάνω στα κύματα, η φωνή του Κυρίου η μεγαλόβροντη».⁴⁰ Αλλά στο σημείο αυτό πρέπει να σταματήσω τις μαρτυρίες από τις θείες Γραφές. Γιατί ο λόγος μπορεί να συνεχιστεί στο άπειρο, αν θέλει κανένας εκλέγοντας το καθένα να τα παραθέσει σ' ένα βιβλίο.

Εσείς όμως όλοι, όσοι σας στολίζει το κόσμημα της παλιγγενεσίας κι έχετε καύχημά σας το σωτήριο ανακανισμό σας, δείξτε μου μετά τη μυστική χάρη την αλλαγή των τρόπων σας και τη διαφορά του στολισμού σας προς το καλύτερο να μου τη γνωρίσετε με την καθαρότητα της ζωής σας. Από όσα βέβαια βλέπουν τα μάτια δεν αλλάζει τίποτε και τα σωματικά χαρακτηριστικά παραμένουν αμετάβλητα· ούτε μεταλλάζει η διαμόρφωση της ορατής φύσης, χρειάζεται όμως οπωσδήποτε μια απόδειξη σαφής, με την οποία θ' αντιληφθούμε τον νεογέννητο άνθρωπο, διακρίνοντας με κάποια φανερά σημάδια το νέο από τον παλιό. Αυτά νομίζω είναι οι εκούσιες κινήσεις της ψυχής, με τις οποίες χωρίζοντας τον εαυτό της από τις παλιές συνήθειες και βαδίζοντας νεότερο δρόμο ζωής θα διδάξει με σαφήνεια τους γνωστούς της ότι έγινε τελείως διαφορετική από ό,τι ήταν, χωρίς να σέρνει κανένα γνώρισμα της παλιάς κακίας της. Και είναι ο τρόπος της μεταμόρφωσης αυτός, αν πεισθείτε σ' εμένα και φυλάξετε το λόγο μου σαν νόμο. Ο πριν από το βάπτισμα άνθρωπος ήταν ακόλαστος, πλεονέκτης, άρπαγας των ξένων πραγμάτων, υβριστής, συκοφάντης κι ό,τι άλλο όμοιο και σύμφωνα μ' αυτά. Ας γίνει τώρα κόσμιος, φρόνιμος, αρκούμενος στα δικά του και μεταδίδοντας από αυτά και στους φτωχούς, φίλος της αλήθειας, που ξέρει να τιμά, να είναι ευπροσήγορος, να κάνει γενικά κάθε αξιόπανη πράξη. Όπως το σκοτός με το φως διαλύεται και αφανίζεται το σκοτάδι με την επικράτηση του λευκού χρώματος, έτσι και ο παλιός άνθρωπος αφανίζεται όταν τον στολίσουν τα έργα της δικαιοσύνης. Βλέπεις με ποιό τρόπο και ο Ζακχαίος⁴¹ με τη μεταβολή της ζωής του σκότωσε τον τελώνη ανταποδίδοντας σε όσους είχε αδικήσει διπλά εκείνα που τους είχε πάρει και μοίρασε τα υπόλοιπα στους φτωχούς, που προηγουμένως τα είχε αποθησαυρίσει από τους φτωχούς που είχε καταπιέσει. Ο ευαγγελιστής Ματθαίος, άλλος τελώνης, ασκώντας την ίδια τέχνη με το Ζακχαίο, ευθύς μετά την κλήση του άλλαξε τη ζωή του όπως μια προσωπίδα.⁴² Ο Παύλος ήταν δώκτης,⁴³ αλλά μετά τη χάρη έγινε απόστολος, σηκώνοντας για χάρη του Χριστού βαριές αλυσίδες ως απολογία του και δείγμα μετάνοιας για τα άδικα δεσμά που έλαβε από το νόμο και τα εφάρμοζε κατά των ευαγγελίων.

Τέτοια έπρεπε να είναι η αναγέννηση, έτσι να κόβεται η συνήθεια στην αμαρτία, έτσι να πολypeύονται οι υιοί του Θεού. Γιατί ονομαζόμαστε μετά το βάπτισμα παιδιά εκείνου. Και γι' αυτό έπρεπε να εξετάσουμε μ' ακρίβεια τα ιδιώματα του Πατέρα μας, ώστε, πλάθοντας και διαμορφώνοντας τον εαυτό μας προς την ομοιότητα του Πατέρα μας, να φανόμαστε γνήσια παιδιά εκείνου που μας κάλεσε στην κατά χάρη υιοθεσία. Είναι εξευτελιστική κατηγορία ο νόθος και πλαστός που

διαφεύδει με τα έργα του την πατρική ευγένεια. Γι' αυτό νομίζω και ο ίδιος ο Κύριος στα Ευαγγέλια, ορίζοντάς μας τους κανόνες του βίου, χρησιμοποιεί προς τους μαθητές του τα γνωστά λόγια: «κάνετε καλό σε όσους σας μισούν, προσεύχεστε για όσους σας κάνουν κακό και σας καταδίδουν, για να γίνετε παιδιά του ουράνιου Πατέρα σας· γιατί ανατέλλει τον ήλιο σε πονηρούς και αγαθούς και βρέχει για τους δικαίους και τους άδικους».⁴⁴ Τότε γίνονται, λέει, παιδιά του, όταν αποτυπώσουν την ομοιότητα της πατρικής αγαθότητας με τους λογισμούς τους στη φιλανθρωπία προς τους συνανθρώπους τους.

Γι' αυτό και μετά το αξίωμα της υιοθεσίας μας επιβουλεύεται και ο διάβολος εντονότερα με ακονισμένο φθονερό μάτι, όταν βλέπει την ομορφιά του νεογέννητου ανθρώπου να σπεύδει στην ουράνια πολιτεία, από την οποία ξέπεσε εκείνος. Ξεσηκώνει εναντίον μας πύρνους τους πειρασμούς, επιδίδοντας να λαφυραγωγήσει και το δεύτερο στολισμό, όπως την προηγούμενη στολή. Όταν όμως αντιληφθούμε τις προσβολές του πρέπει να λέμε στον εαυτό μας τον αποστολικό λόγο: «όσοι βαπτιστήκαμε στ' όνομα του Χριστού, βαπτιστήκαμε στο θάνατό του».⁴⁵ Κι αν γίναμε σύμμορφοι του θανάτου του, είναι νεκρή οπωσδήποτε η αμαρτία, αφού τη διαπέρασε η λόγχη του βαπτίσματος, όπως εκείνο τον πόρνο ο ζηλωτής Φινεές.⁴⁶ Φεύγε λοιπόν από μας, ανονόμαστε. Γιατί θέλεις και νεκρό να ταράξεις αυτόν που είχε συνταχθεί μαζί σου παλαιά, αυτόν που από παλαιά είχε χάσει τις αισθήσεις του για τις ηδονές. Ο νεκρός δεν αγαπά τα σώματα, ο νεκρός δεν γίνεται αιχμάλωτος του πλούτου, ο νεκρός δε συκοφαντεί, ο νεκρός δεν ψεύδεται, δεν αρπάζει όσα δεν του ανήκουν, δε βρίζει όσους συναντά. Ο βίος του ρυθμίστηκε για την άλλη ζωή· δίδαχτηκε να περφορνεί τα εγκόσμια, να προσπερνά τα γήινα και να σπεύδει προς τα ουράνια όπως ο Παύλος τονίζει ρητά, ότι «γι' αυτόν έχει σταυρωθεί ο κόσμος κι αυτός για τον κόσμο».⁴⁷ Αυτοί είναι πραγματικά οι λόγοι της αναγεννημένης ψυχής, αυτές είναι οι διαβεβαιώσεις του νεοφώτιστου ανθρώπου, που θυμάται την ομολογία του που έκανε προς το Θεό, όταν δεχόταν το μυστήριο, υποσχόμενος ότι θα περφορνεί κάθε τιμωρία και κάθε ηδονή για χάρη της αγάπης του.

Φτάνουν αυτά που αφιέρωσα στην σημερινή ιερή εορτή, που κάνοντας τον κύκλο του ο χρόνος μας την έφερε με τις τακτές περιόδους. Είναι καλό όμως τώρα ν' αποθέσω στο φιλάνθρωπο χορηγό της πελώριας αυτής δωρεάς το λόγο μου, αντεισφέροντας γι' ανταπόδοση τόσο μεγάλων πραγμάτων λίγα λόγια μονάχα. Εσύ είσαι, Κύριε, αληθινά η καθαρή και αιώνια πηγή της αγαθοσύνης, που δίκαια μας αποστράφηκες, αλλά φιλάνθρωπα μας ελέησες· μας μίσησες και συμφιλώθηκες μαζί

μας, μας καταράστηκες και μας ευλόγησες, μας εξόρισες από τον παράδεισο και μας ξανακάλεσες πάλι σ' αυτόν, μας εξέντυσες από τα φύλλα της συκιάς την αταίριατη κάλυψη και μας φόρεσες φόρεμα πολύτιμο· άνοιξες το δεσμωτήριο κι άφησες τους καταδικασμένους, μας ράντισες με καθαρό νερό και μας καθάρισες από κάθε ρύπο. Δε θα ντραπεί πια ο Αδάμ στην πρόσκλησή σου,⁴⁸ ούτε θα κρυφτεί στους θάμνους του παραδείσου από τους ελέγχους της συνειδησής του, ούτε θα γυροφέρνει τον παράδεισο η φλογίνη ρομφαία κάνοντας αδιάβατη την είσοδο σ' αυτούς που πλησιάζουν, αλλά όλα για χάρη μας, εμάς που είμαστε κληρονόμοι της αμαρτίας, μετατράπηκαν σε χαρά. Έγινε βατός ο παράδεισος και ο ίδιος ο ουρανός για τον άνθρωπο, ενώθηκε συμφιλώθηκε η εγκόσμια κτίση με την υπερκόσμια κατά της οποίας από παλιά η πρώτη στασίαζε, και οι άνθρωποι ομονοήσαμε με τους αγγέλους, αποδίδοντας με ευλάβεια την ίδια μ' εκείνους προσκύνηση στο Θείο.

Γί αυτά όλα ας ψάλομε στο Θεό τον ύμνο της χαράς, που ένα στόμα κατευθυνόμενο από το Πνεύμα διατύπωσε προφητικά στο παρελθόν· «ας νιώσει αγαλλίαση η ψυχή μου για τον Κύριό μου· μου φόρεσε φόρεμα σωτηρίας και μου έβαλε χιτώνα ευφροσύνης· μου έβαλε στεφάνι όπως σε γαμπρό και στολίδια όπως σε νύφη».⁴⁹ Και οπωσδήποτε αυτός που στόλισε τη νύφη είναι ο Χριστός, που είναι, ήταν και θα είναι ευλογημένος τώρα και στους αιώνες των αιώνων. Αμήν.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Ησ. 60, 8.
2. Ησ. 49, 20.
3. Δευτ. 28, 64
4. Ιω. 3, 5
5. Ιω. 3, 8.
6. Εξ. 4, 3´ 7, 17
7. Εξ. 8, 6
8. Εξ. 14, 21.
9. Δ´ Βασ. 2, 14-15.
10. Εξ. 3, 2
11. Δ´ Βασ. 13, 21
12. Ιω. 9, 1-7
13. Ψαλμ. 103, 24
14. Ματθ. 28, 19.
15. Γαλ. 4, 22. Γεν. 21, 9 ε.
16. Γεν. 24, 15 ε.
17. Γεσ. 29, 9 ε.
18. Ησ. 28, 16
19. Δαν. 2, 45.
20. Γεν. 30, 37 ε.
21. Εξ. 1, 22 ε.
22. Α´ Κορ. 10, 1-2
23. Εξ. 14, 21 ε.
24. Ιησ. Ναυή 3, 1
25. Ιησ. Ναυή 4, 3.
26. Γ´ Βασ. 18, 22 ε.
27. Δ´ Βασ. 5, 1 ε
28. Ησ. 1, 16.
29. Ψαλμ. 33, 6
30. Ιεζ. 36, 25-27
31. Ζαχ. 3, 3 ε.
32. Ησ. 35, 1-2
33. Ψαλμ. 142, 6.
34. Ψαλμ. 41, 3.
35. Ιω. 7, 37.
36. Ιω. 4, 13.
37. Ησ. 35, 2.
38. Λουκά 1, 17.
39. Ψαλμ. 1, 3.
40. Ψαλμ. 28, 3.
41. Λουκά 19, 18.
42. Ματθ. 9, 9.
43. Πράξ. 9, 1.
44. Ματθ. 5, 44 -45.
45. Ρωμ. 6, 3.
46. Αρ. 25, 8 ε.
47. Γαλ. 6, 14.
48. Γεν. 3, 8 – 24.
49. Ησ. 61, 10.

Η/Υ επιμέλεια: Σοφίας Μερκούρη, Ελένης Χρήστου.